

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

**з дисципліни
УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ**

рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
галузь знань	24 «Сфера обслуговування»
спеціальність	242 «Туризм»
освітня програма	«Міжнародний туристичний бізнес»
спеціалізація	_____
вид дисципліни	обов'язкова
факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу	

Укладач: к.е.н, доц. Євтушенко О.В.

1. Навчальний контент:

Тема 1. Поняття ризику та невизначеності

Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності, причини невизначеності в економіці, поняття загрози і ризику, класифікація ризиків туристичного підприємства.

Тема 2. Поняття ризику та методи його оцінки

Зони ризику залежно від величини збитків, крива імовірності збитків, методи оцінки ризику в індустрії туризму.

Тема 3. Основні способи і методи мінімізації ризику

Характеристика методів мінімізації ризику, страхування як один з основних методів мінімізації ризику туристичних підприємств, прийоми мінімізації ризиків готельних підприємств.

Тема 4. Стратегія і тактика управління ризиками в індустрії туризму

Організація управління ризиками, стратегія управління ризиками.

Тема 5. Сутність теорії прийняття рішень в умовах невизначеності, ризику та конфліктних ситуацій.

Наукові основи прийняття рішень, класифікація управлінських рішень, процес прийняття рішень, технологія ухвалення рішень.

Тема 6. Управління валютними ризиками в індустрії туризму

Сутність і характер ризику коливання валют, стратегія захисту від валютного ризику, характеристика методів страхування ризиків.

Тема 7. Інвестиційні ризики в індустрії туризму

Інвестиційна привабливість підприємств індустрії туризму, сутність та особливості інвестиційних ризиків, метод дисконтування як спосіб оцінки ступеня інвестиційного ризику, регулювання ризику в довгостроковому інвестуванні.

Тема 8. Банкрутство підприємств туристичної індустрії

Поняття банкрутства та його правове забезпечення, система заходів запобігання банкрутству, антикризове управління діяльністю підприємств туристичної індустрії.

Тема 9. Управління ризиками в туризмі на регіональному та національному рівні

Особливості управління ризиками в індустрії туризму, організаційне та Нормативно-правове забезпечення, практичні рекомендації щодо оцінювання загроз і можливостей розвитку туристичного ринку на регіональному та національному рівні

Тема 10. Управління ризиками на міжнародному туристичному ринку

Особливості функціонування туристичного ринку в турбулентних умовах, вибір стратегії розвитку туризму на міжнародному туристичному ринку

Рекомендована література

Основна література

1. Вітлінський В.В., Верченко П.І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Київ: КНЕУ, 2000. 292 с.
2. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій: Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 344 с.
3. Кравченко М.О., Бояринова К.О. Управління ризиками: Методичні вказівки до проведення практичних занять та самостійної роботи студентів. Київ: Кондор, 2014. 84 с.
4. Пікус Р. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник. Київ: Знання. 2011. 598 с.
5. Управління ризиками в інноваційній діяльності: навчальний посібник / Кузьмін О. Є., Подольчак Н. Ю., Подольчак Н. І., Вербицька Л. Г. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. 240 с.

Допоміжна література

1. Alviunessen A., Jankensgard H. Enterprise Risk Budgeting: Bringing Risk Management Into the Financial Planning Process. Journal of Applied Finance. 2009. No. 19(1/2). Pp. 178-190.
2. Chan N.H., Wong H.Y. Simulation Techniques in Financial Risk Management Statistics in Practice. New York: John Wiley and Sons, 2006, 230 p.

3. COSO ERM: Enterprise Risk Management Integrated Framework. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. URL: <https://www.dvbi.ru/risk-management/library/Token/ViewInfo/ItemId/5> Стандарт-управління-рисками-COSO-ERM-eng-rus.
4. Chong Y.Y. Investment Risk Management. Wiley Finance Series. Chichester: John Wiley and Sons, 2004, 210 p.
5. Doherty N.A. Integrated risk management: Techniques and strategies for reducing risk. New York: McGrawHill, 2000. 523 p.
6. IEC 31010:2019. Risk management: Risk assessment techniques. International Organization for Standardization. URL: <https://www.iso.org>.
7. ISO 31000:2018. Risk management: Guidelines. International Organization for Standardization. URL: <https://www.iso.org>.
8. ISO 31000:2018. Менеджмент ризиків: Принципи і керівні вказівки. International Organization for Standardization. URL: <https://www.iso.org>.
9. ISO GUIDE 73:2009. Risk management: Vocabulary. International Organization for Standardization. URL: <https://www.iso.org>.
10. Marchetti A.M. Enterprise Risk Management Best Practices: From Assessment to Ongoing Compliance. Chichester: John Wiley and Sons, 2011, 194 p.
11. Marchetti A.M. Enterprise Risk Management Best Practices: From Assessment to Ongoing Compliance. Chichester: John Wiley and Sons, 2011, 194 p.
12. Savage S.L. The flaw of averages: why we underestimate risk in the face of uncertainty. Chichester: John Wiley and Sons, 2009, 419 p.
13. Vose D., Risk Analysis: a quantitative guide. Chichester: John Wiley and Sons, 2008. 729 p.

2. Плани практичних(семінарських) занять, завдання для лабораторних робіт, самостійної роботи:

Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми
1	Поняття ризику та невизначеності
2	Поняття ризику та методи його оцінки
3	Основні способи і методи мінімізації ризику
4	Стратегія і тактика управління ризиками в індустрії туризму
5	Сутність теорії прийняття рішень в умовах невизначеності, ризику та конфліктних ситуацій.
6	Управління валютними ризиками в індустрії туризму
7	Інвестиційні ризики в індустрії туризму
8	Банкрутство підприємств туристичної індустрії
9	Управління ризиками в туризмі на регіональному та національному рівні
10	Управління ризиками на міжнародному туристичному ринку

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи
1	Вид : позааудиторна Зміст: Поглиблене вивчення матеріалу за темою: «Поняття ризику та невизначеності»

	– опрацювання лекційного матеріалу; – підготовка до семінарських занять; – опрацювання питань програми, які не викладалися на лекціях або викладалися частково (за списком літератури, рекомендованим в робочій навчальній програмі дисципліни); – підготовка до виконання поточних самостійних робіт (тестування); – відвідування консультацій (згідно графіку консультацій кафедри); – підготовка до складання підсумкового контролю з дисципліни (іспиту)
2	Вид : позааудиторна Зміст: Поглиблене вивчення матеріалу за темою: «Поняття ризику та методи його оцінки» – опрацювання лекційного матеріалу; – підготовка до семінарських занять; – опрацювання питань програми, які не викладалися на лекціях або викладалися частково (за списком літератури, рекомендованим в робочій навчальній програмі дисципліни); – підготовка до виконання поточних самостійних робіт (тестування); – відвідування консультацій (згідно графіку консультацій кафедри); – підготовка до складання підсумкового контролю з дисципліни (іспиту)
3	Вид : позааудиторна Зміст: Поглиблене вивчення матеріалу за темою: «Основні способи і методи мінімізації ризику» – опрацювання лекційного матеріалу; – підготовка до семінарських занять; – опрацювання питань програми, які не викладалися на лекціях або викладалися частково (за списком літератури, рекомендованим в робочій навчальній програмі дисципліни); – підготовка до виконання поточних самостійних робіт (тестування); – відвідування консультацій (згідно графіку консультацій кафедри); – підготовка до складання підсумкового контролю з дисципліни (іспиту)
4	Вид : позааудиторна Зміст: Поглиблене вивчення матеріалу за темою: «Стратегія і тактика управління ризиками в індустрії туризму» – опрацювання лекційного матеріалу; – підготовка до семінарських занять; – опрацювання питань програми, які не викладалися на лекціях або викладалися частково (за списком літератури, рекомендованим в робочій навчальній програмі дисципліни); – підготовка до виконання поточних самостійних робіт (тестування); – відвідування консультацій (згідно графіку консультацій кафедри); – підготовка до складання підсумкового контролю з дисципліни (іспиту)
5	Вид : позааудиторна Зміст: Поглиблене вивчення матеріалу за темою: «Сутність теорії прийняття рішень в умовах невизначеності, ризику та конфліктних ситуацій» – опрацювання лекційного матеріалу; – підготовка до семінарських занять; – опрацювання питань програми, які не викладалися на лекціях або викладалися частково (за списком літератури, рекомендованим в робочій навчальній програмі дисципліни); – підготовка до виконання поточних самостійних робіт (тестування); – відвідування консультацій (згідно графіку консультацій кафедри); – підготовка до складання підсумкового контролю з дисципліни (іспиту).

6	Вид : позааудиторна Зміст: Поглиблене вивчення матеріалу за темою: « Управління валютними ризиками в індустрії туризму» – опрацювання лекційного матеріалу; – підготовка до семінарських занять; – опрацювання питань програми, які не викладалися на лекціях або викладалися частково (за списком літератури, рекомендованим в робочій навчальній програмі дисципліни); – підготовка до виконання поточних самостійних робіт (тестування); – відвідування консультацій (згідно графіку консультацій кафедри); – підготовка до складання підсумкового контролю з дисципліни (іспиту)
7	Вид : позааудиторна Зміст: Поглиблене вивчення матеріалу за темою: «Інвестиційні ризики в індустрії туризму » – опрацювання лекційного матеріалу; – підготовка до семінарських занять; – опрацювання питань програми, які не викладалися на лекціях або викладалися частково (за списком літератури, рекомендованим в робочій навчальній програмі дисципліни); – підготовка до виконання поточних самостійних робіт (тестування); – відвідування консультацій (згідно графіку консультацій кафедри); – підготовка до складання підсумкового контролю з дисципліни (іспиту)
8	Вид : позааудиторна Зміст: Поглиблене вивчення матеріалу за темою: «Банкрутство підприємств туристичної індустрії» – опрацювання лекційного матеріалу; – підготовка до семінарських занять; – опрацювання питань програми, які не викладалися на лекціях або викладалися частково (за списком літератури, рекомендованим в робочій навчальній програмі дисципліни); – підготовка до виконання поточних самостійних робіт (тестування); – відвідування консультацій (згідно графіку консультацій кафедри); – підготовка до складання підсумкового контролю з дисципліни (іспиту)
9	Вид : позааудиторна Зміст: Поглиблене вивчення матеріалу за темою: «Управління ризиками в туризмі на регіональному та національному рівні » – опрацювання лекційного матеріалу; – підготовка до семінарських занять; – опрацювання питань програми, які не викладалися на лекціях або викладалися частково (за списком літератури, рекомендованим в робочій навчальній програмі дисципліни); – підготовка до виконання поточних самостійних робіт (тестування); – відвідування консультацій (згідно графіку консультацій кафедри); – підготовка до складання підсумкового контролю з дисципліни (іспиту)
10	Вид : позааудиторна Зміст: Поглиблене вивчення матеріалу за темою: «Управління ризиками на міжнародному туристичному ринку» – опрацювання лекційного матеріалу; – підготовка до семінарських занять; – опрацювання питань програми, які не викладалися на лекціях або викладалися частково (за списком літератури, рекомендованим в робочій навчальній програмі дисципліни);

	– підготовка до виконання поточних самостійних робіт (тестування); – відвідування консультацій (згідно графіку консультацій кафедри); – підготовка до складання підсумкового контролю з дисципліни (іспиту)
--	---

Індивідуальні завдання

Планом не передбачено

3. Питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти, для контрольних робіт передбачених навчальним планом:

Задача 1. Визначте ризики в діяльності фірми, яка є виробником молочної продукції. Один із продуктів – вершкове масло – постачається на зовнішній ринок у ящиках. Витрати на виробництво одного ящика дорівнюють 260 грн, на транспортування його замовнику – 50 грн. Фірма продає кожен ящик за ціною 540 грн. Якщо ящик з продукцією не продається протягом місяця, то фірма не одержує доходу. Адміністратор має вирішити, яку кількість ящиків масла варто виробляти протягом місяця за умови, що попит на масло, виражений у кількості ящиків, планується 50, 60, 70, 80 і 90 ящиків, а відповідні ймовірності попиту дорівнюють 0,1; 0,15; 0,2; 0,35; 0,2. Зробіть прогноз щодо найкращої стратегії адміністратора.

Розгляньте ситуацію. У діяльності творчого колективу завжди наявний ризик його розформування в результаті, наприклад, несприятливої кон'юнктури. Які ще види ризиків збереження стабільності творчого колективу ви можете назвати? Якими методами ризик-менеджменту можна знизити ці ризики?

Задача 2. Визначте, за якого обсягу виробництва підприємство може досягти межі прибутку в 1 млн грн, користуючись такою інформацією: постійні витрати на виробництво – 1 млн одиниць продукції становить 4 млн грн; змінні – 6 млн грн; ступінь ризику за витратами, які необхідно здійснювати на підприємстві, – 5 %; ціна реалізації продукції за обсягу 1 млн одиниць продукції встановлюється на підставі 20 %-ї рентабельності.

Розгляньте ситуацію. Зробіть аналіз портфельного підходу до теорії грошей. За формальною кейнсіанською моделлю індивіди можуть тримати своє багатство у вигляді грошей і облігацій. Гроші – актив, що не приносить грошової процентної ставки, якщо вони перебувають у власника. Облігації – цінні папери, що дають певний дохід. Той факт, що власники не бажають тримати всі свої активи в облігаціях, економісти пояснюють небажанням людей ризикувати, оскільки ринкова вартість облігацій не відома заздалегідь. Які види ризиків супроводжують кожен із видів активів? Який ризик, на вашу думку, переважає в кожному випадку? Якими методами ризикменеджменту можна знизити ці ризики?

4.Завдання семестрових екзаменів(письмових залікових робіт):

Питання до екзамену

1. Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності,
2. Причини невизначеності в економіці, поняття загрози і ризику,
3. Класифікація ризиків туристичного підприємства.
4. Зони ризику залежно від величини збитків,
5. Крива імовірності збитків,
6. Методи оцінки ризику в індустрії туризму.
7. Характеристика методів мінімізації ризику,
8. Страхування як один з основних методів мінімізації ризику туристичних підприємств,
9. Прийоми мінімізації ризиків готельних підприємств.
10. Організація управління ризиками,
11. Стратегія управління ризиками.
12. Наукові основи прийняття рішень,
13. Класифікація управлінських рішень,

14. Процес прийняття рішень,
15. Технологія ухвалення рішень.
16. Сутність і характер ризику коливання валют,
17. Стратегія захисту від валютного ризику,
18. Характеристика методів страхування ризиків.
19. Інвестиційна привабливість підприємств індустрії туризму,
20. Сутність та особливості інвестиційних ризиків,
21. Метод дисконтування як спосіб оцінки ступеня інвестиційного ризику,
22. Регулювання ризику в довгостроковому інвестуванні.
23. Поняття банкрутства та його правове забезпечення,
24. Система заходів запобігання банкрутству,
25. Антикризове управління діяльністю підприємств туристичної індустрії.
26. Особливості управління ризиками в індустрії туризму,
27. Організаційне та Нормативно-правове забезпечення ,
28. Практичні рекомендації щодо оцінювання загроз і можливостей розвитку туристичного ринку на регіональному та національному рівні
29. Особливості функціонування туристичного ринку в турбулентних умовах,
30. Вибір стратегії розвитку туризму на міжнародному туристичному ринку

Приклад білету:

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Спеціальність 242 «Туризм»
Семестр 6
Форма навчання: денна
Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) : бакалавр
Навчальна дисципліна : Управління ризиками

ЕКЗАМІНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №1

1. Класифікація управлінських рішень. (10 балів)

2. Задача (20 балів)

Майно застраховане на суму 560 000 грн. Умовами страхової угоди передбачено франшизу 5 %. Розрахувати розмір страхових виплат за умовної та безумовної франшизи, якщо: а) збиток страхувальника складає 456000 грн; б) збиток страхувальника складає 850000 грн.

3. Тести. (10 балів)

Затверджено на засіданні кафедри туристичного бізнесу та країнознавства
протокол № 1 від 28 серпня 2022р.

Зав. кафедрою _____ Парфінченко А.Ю. Екзаменатор _____ к.е.н., доц. Євтушенко О.В.

Приклад тестів:

Найбільш розповсюдженим способом зниження фінансового ризику є:

- а) диверсифікація;
- б) страхування;
- в) лімітування;
- г) придбання додаткової інформації стосовно вибору і результатів.